

A dark, textured wall with a single hanging light fixture casting a beam of light. The light fixture is a simple, dark, dome-shaped pendant light with a single bulb. The beam of light illuminates a rectangular area on the wall, creating a strong contrast with the surrounding darkness. The wall has a rough, mottled appearance, possibly made of concrete or stone. The overall mood is somber and mysterious.

DOSYA: YENİ TERÖR

“TERÖRİZMİN DOĞASI DEĞİL AMA KARAKTERİ DEĞİŞİYOR.”

RÖPORTAJ: Karel VALANSİ

Khas Yüksek Lisans öğrencisi

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) bölge çalışmaları danışmanı ve Milliyet Gazetesi köşe yazarı Dr. Nihat Ali Özcan ile terörizmin yeni karakteri, sosyal medyanın gücü, güvenlik-özgürlükler ikilemi ile Suriye savaşı ve Orta Doğu ekseninde Türkiye'yi konuştuk:

Cenevre'deki Suriye görüşmeleri bir sonuca ulaşmadan dağıldı, ateşkes boyunca süren ihlaller de var. Suriye konusundaki öngörüleriniz nedir?

Kısa vadede buna bir çözüm beklemiyorum. Suriye'deki askeri tablo tarafların politik beklentilerine cevap verecek biçimde şekillenmedi. Devam edecek dinamik bir süreç ve bu resimden çıkarılması gereken DAES var. DAES resimden çıkarılınca ortaya çıkacak boşluğu kim veya hangi otoritenin dolduracağı, o otoriteyi kimin desteklediğine bağlı olarak, boşluğun nasıl doldurulacağı belli değil. Bir taraftan Rusya ve Esad rejimi, bir taraftan Türkiye-Suudi Arabistan- Katar muhalifleri, bir taraftan da ABD'nin DAES üzerindeki baskıları gerçekleştirmek için PKK-PYD'ye verdiği destek var. Böyle olunca dinamik bir süreç var ve bunun ne zaman sonuçlanacağını bilmiyoruz. Ama şunu söyleyebiliriz; DAES Suriye özelinde resimden çekilinceye kadar çatışmalar devam edecek.

Kilis'e düşen roket ve mermiler artarken, Suriye'de devam eden savaşın Türkiye'ye etkilerini nasıl yorumluyorsunuz?

Türkiye'ye düşen roketler konusu oldukça karmaşık bir konu. Bunun birkaç boyutu var. Bir tanesi siyasi boyut. Özellikle iç politikada tartışmaları da beraberinde getiriyor. Çünkü bir taraftan hükümet eleştiriliyor, bir takım protestolar var ve bunun etkisi artıyor. Öbür taraftan dış politik boyutu var. Dış politik boyutu Türkiye açısından daha trajik. Türkiye hava kuvvetleri, topraklarına roket ve füzeler düşmesine rağmen yeterince cevap veremiyor. Çünkü Rusya'nın Suriye'deki savunma sisteminin halen faal olması ve bu ülkelerin izin vermemesi Türkiye'nin elini kolunu askeri manada bağlıyor. Hukuksal normlar açısından bakıldığında, Suriye merkezi hükümeti, BM üyesi ve hala meşru otorite olarak gözükmekte. Ancak Türkiye topraklarına roket ve füzeler düşerken, eğer bu devlet bunu önleyemiyorsa, Türkiye'nin bu noktada önleyici, cezalandırıcı, caydırıcı bir reaksiyon göstermesi normal. Ama politik nedenlerden dolayı Türkiye bunu yapamıyor. Öte yandan, bu iç savaş ve sivil savaş Türkiye'nin güvenlik ve muhataplık konusundaki pozisyonuna cevap vermiyor. Çünkü sınır komşuları sürekli değişiyor. Bir gün DAES, ertesi gün PYD, sonra Özgür Suriye Ordusu ya da muhalifler geliyor. Askeri açıdan bakınca hükümetin Kilis'e düşen bombalar ve füzeler konusunda alması gereken pasif ve aktif tedbirler var. Pasif tedbirler; o coğrafyada yaşayan insanları oradan göçürürsünüz tehlike altından kurtarmak için. Fakat büyük bir rakamdan bahsediyoruz. Aktif ise istihbarat kapasitenizle bunlar hareket geçmeden siz harekete geçip buradaki füzeleri atanları vurmanız lazım. Şimdi buradaki diğer sorun şu; füzeleri kim, hangi maksatla atıyor? Sınırlar bizim anladığımız

konvansiyonel manada bir sınır paylaşımı biçiminde olmadığı için, günlük, saatlik, anlık değişen aktörler var. Kimin düşman olduğunu ayırt edemiyorsunuz. Bunları ayırt edemediğiniz gibi bunları hangi maksatla attığını da bilemiyorsunuz. Yani bu tesadüfen mi geliyor, yoksa Türkiye'yi Suriye'ye sokmak gibi, belli bir amaca yöneltmek için mi atışlar devam ediyor? Büyük ihtimalle her ikisi beraber. Bütün bunlar resmin ne kadar muğlak olduğunu gösteriyor.

Bu durumun Türkiye-ABD ilişkilerine yansımaları nasıl değerlendirirsiniz?

Belki de en çarpıcı tarafı burada Türk – Amerikan ilişkileri açısından sahadaki yansıması. ABD Türkiye'nin bu gittikçe artan askeri ihtiyaçlarına, yani Suriye'nin derinliklerindeki operasyonel ihtiyaçlarına ilişkin çok istekli davranmıyor. Önümüzdeki günlerde büyük ihtimalle bir füze sistemi getirecek. Amerikan tutumu şu şekilde; “Sen burada muhaliflere destek veriyorsun, ama 98 km'lik hattı yani iki Kürt bölgesi arasında kalan bölgeyi Özgür Suriye Ordusu ya da muhaliflerin doldurma şansı pek yok. Ama önemli değil, benim acelem yok. Sen bunları desteklemeye devam et, biraz da savaşın. Beceremediğinizi görünce nasılsa benim dediğim noktaya geleceksiniz. O zaman PYD'ye burayı açmak durumunda kalacaksınız.” ABD ‘tavşana kaç, taziye tut’ tarzında davranıyor. Bütün bu resme baktığımızda bu olaylar büyük ihtimalle bu yaz boyunca değişen ölçeklerde artan veya düşen tempoda devam edecek gibi gözüküyor.

ABD Suriye konusunda pasif bir tutum sergilerken, Rusya Suriye'den çekildiğini söylüyor ama hala hava savunma sistemi ile aslında orada. Bir de tabloda uluslararası sisteme dahil olan ve aynı zamanda bölgede tehdit olarak algılanan İran var.. Bu noktada Orta Doğu'nun geleceğine dair neler söyleyebilirsiniz?

Bugüne kadar Orta Doğu analizi yaparken devletler üzerinden konuşmayı tercih ediyorduk. Devletler vardı, bu devletlerin destekçileri vardı ve Orta Doğu'nun temel sorunları vardı; petrol, Arap-İsrail meselesi gibi. Şimdi bu sorunların yanına yenileri katıldı. Bunlardan en önemlisi iyice görünür hale gelen mezhep gerilimi. Aynı zamanda lokal aktörler ön plana çıkmaya başladı. Yani daha önce bölgesel politikaları kökten etkilemeyen ama şimdi etkinliğini daha çok hissettiren aktörler. Mesela DAES gibi, PKK'nın yeniden güç kazanması gibi, Kürt meselesinde İngiltere'nin, Fransa'nın ya da ABD gibi daha farklı aktörlerin daha farklı aygıtlar ve araçlarla bölgeye müdahil olması gibi.

Orta Doğu'ya bu manada baktığımızda, orta-uzun vadede nereye gideceği konusu bir takım olumsuzluklar içeriyor ama kesin bir öngöründe bulunmayı da gittikçe zorlaştırıyor. Yemen'den Libya'ya, Suriye'den Irak'a kadar devletlerin çökmüş olması, taşların yerine oturması için daha uzun bir zaman geçmesi gerektiği gerçeği ile bizi karşı karşıya bırakıyor. Bu da tabii terörizm gibi, devlet dışı aktörlerin yeni kapasite kazanması gibi yeni durumlar üretiyor.. Devlet dışı aktörler geleneksel araçlar ve geleneksel kurullarla, hukukla yapılan siyaseti de gittikçe zorluyor ve sorunu Avrupa

içerisinde veya Ankara ve İstanbul'da bomba patlatarak Orta Doğu'dan çıkarak küresel hale getiriyor.

Terör gibi bir de küresel hale gelmiş mülteciler sorunu var... Bu bombalarla insani dramlar da yaratılıyor, mülteciler meselesi gibi. Bu da sadece ürettiği yerde kalmıyor. Ürdün, Irak, Lübnan, Türkiye gibi komşu ülkeleri ve yeni bir dalga olarak Avrupa'ya zorlamaya başlıyor. Hem Türkiye hem de Kuzey Afrika üzerinden Avrupa'ya zorlamaya başladığında AB gibi göreceli daha stabil, daha refaha ulaşmış yerleri de zehirlemeye, kendi sistemlerini test etmeye, açıklarını ve sorunlarını ortaya çıkarmaya başlıyor. Bu da onları ahlaki, hukuki, ekonomik ve sosyal olarak zorlamaya başladı. Ortaya çıkan bu kara delikler istese de istemese de hem aktörleri içine doğru çekiyor hem de dışarıya doğru püskürtüyor.

Son terör saldırıları göz önüne alındığında, terörizm değişti mi? Yeni bir evredeyiz miyiz?

Terörizm üzerinde çalışanlar bunu değişik safhalara ayırarak konuşuyorlar. İran İslam Devrimi ile beraber terörizmin dördüncü dalgası olduğundan söz edenler var. Terörizmin doğası değil ama karakteri değişiyor. Bu karakter değişimini zorlayan birkaç faktör var. Bir tanesi teknoloji. Teknoloji teröristlere hem iletişimi, hem askeri, hem de sivil bir teknolojiyi askeri amaçlarla kullanma açısından büyük bir kapasite kazandırıyor. DAES iletişim teknolojileri ve sosyal medyanın gücü ile neler ortaya çıkarabileceğini gösterdi. İnternet üzerinden veya sosyal medya araçlarıyla dünyanın herhangi bir yerinde, fiziki teması olmayan insanları bile zihinsel olarak örgüte destek verebileceği bir noktaya getirdi. Aynı zamanda binlerce kilometre uzakta olan insanları etkileyebilecek kapasitede bir propaganda aracı haline dönüştürdü. Bunu yaparken de popüler kültürden son noktasına kadar faydalandı. Kurbanların elbiselerinin renginden, tavır ve davranışlarına kadar, bunları popüler kültürdeki semboller, aktörler ve kişilerle birleştirerek fanlar yarattı ve bunu çok ucuz, değişken ve kendi etkinliğini anında içine koyabileceği şekilde sanal dünyada yaydı. Bu da şunu gösterdi; zaten özünde sembolik olan terörizm aslında bu sosyal medya ve teknoloji ile bir çarpan etkisi yaratarak yeni kapasiteler kazandı. Bununla milyonlarca insanı etkiledi. Kimisi küreselleşmenin ortaya çıkardığı fırsat alanlarını iyi kullandı; insan hareketlerinden tutun da, fikir hareketlerinin, finansın, mal ve hizmetlerin yer değiştirmesine kadar. Avrupa'da gittikçe artan Müslüman nüfus içerisinde kendine yardım edebilecek insanlara ulaşmayı, oradaki mutsuzlukları, uyumsuzlukları, dışlanmışlıkları ya da çatışmaları sömürebilecek bir ağı geliştirebildi. Bütün bunlar terörizme aslında matematiksel olarak küçük ama gittikçe çarpan etkisiyle asimetric bir güç ve etki alanı açtı. Bu da herkesi ürkütüyor. Diğer bir boyut da, DAES'in terörizm piyasasına sunduğu en eski ve bilindik ama en etkili araçlardan biri olan canlı bomba meselesi. Bir intihar hadisesi var, sosyal bir gerçeklik olarak. Ama bu intiharı terörve politik bir amaç ile birleştirilerek başka insanları da cezalandıran, öldüren ve onun üzerinden kendi ideolojisini büyük kitlelere yayan bir yöntemle yaygın olarak askeri amaçlarla kullanılmaya başlaması, Batı gibi yaşamaya, hayata önem veren ya da onu her şeyin temelini, merkezine oturtan bir kültür için şok etkisi yarattı. Mevcut düşünce biçimimiz, kurumlarımız, kurallarımız ve beklentilerimiz bu türden bir gelişmeye cevap veremiyoruz. Bu gelişmeler her şeyi yeniden gözden geçirmemize zorluyor.

Madalyonun öbür tarafından bakarsak, güvenlik kaygısı kişisel özgürlükleri kısıtlıyor. Bu noktada demokrasinin temel taşları yara almıyor mu?

Bu alandaki en önemli tartışmalardan birisi bu. Çünkü bu tür terörist meselelerle uğraşıyorsanız ortaya iki temel sorun çıkıyor. Bunlardan bir tanesi şu: Terörizmi bir yöntem olarak kullananların bu tür faaliyetlerinin önlenmesi daha fazla denetimi gerektiriyor. Bu denetim bireylerin hareketlerinin, fikirlerin, mal, hizmet veya finansın

denetimini beraberinde getiriyor. Bu durumda, ani, hızlı, çabuk karar alabilen bu terör örgütleri ile baş etmek isteyen devlet organizasyonu, yüzyıllar içerisinde büyük mücadeleler ile elde edilmiş özgürlükler ve kişilerin şahsi alanlarının devlet organlarının girmesine engel olacak biçimde geliştirilen mekanizmalar ile karşı karşıya geliyor. Bir paradoks var burada. Devlet "yurttaşlarını korumak için bunu yapmak zorundayım" diyor. Bu salt gerçek terörizmin önlenmesi için kullanılmış bir yetki gibi de algılanmıyor çünkü bunun ortaya çıkardığı fırsat alanları kötü niyetlilere, siyasi otoriteye ya da o devlet adına gücü kullananlara da bir güç sağlıyor ve onların bunu suistimal etme ihtimalleri her zaman var. Devlet gücü kullananların mutlaka ve mutlaka denetlenmesi, kontrol edilmesi, kurallara bağlanması lazım. Çünkü bu güç kendi politik devamlılıkları için suistimal edilebilir. Bu da yeni bir tartışma başlatıyor. Teröristler tüm bunları bildiği için bu tartışmaların daha da alevlenmesi için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlar.

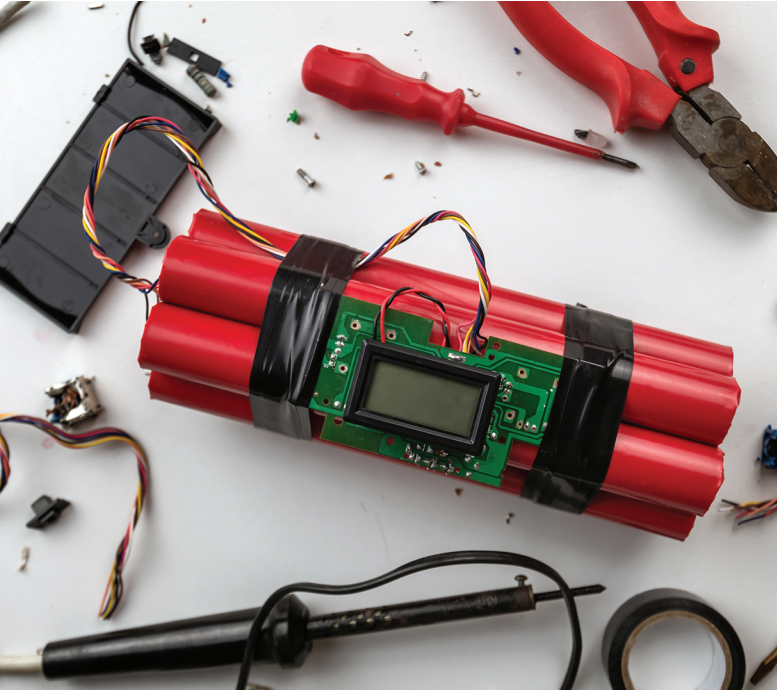
Bir yazınızda PKK'nın toprak kontrolünden çok sosyal kontrol yani halkın gözünde meşru otorite olabilmek için bir çatışma sürdürdüğünü söylemişsiniz. Uzun yıllardır bitmeyen bu savaşta gelinen nokta nedir bugün?

Her terör örgütünün bir gelişmişlik düzeyi ve politik hedefine göre geliştirdiği bazı strateji ve taktikler var. PKK gibi bir örgüt son tahlilde etnik bir amaç için bir devlet kurmak istiyor. O da doğal olarak devlete meydan okuyor. Bu meydan okumada en önemli şey insanların kendisini meşru otorite görmesi. Zaten bu olgunluk düzeyinin yeterince geliştiğine inandığı için bölgede bir otonomi kurma iddiası ile ortaya çıkıp, bazı şehirleri tahkim ederek savunmaya geçtiğini söyledi. Bu devlet otoritesine fiziki manada bir meydan okumadır. Yani insanları yeterince kontrol ettiğine inanıp bunu fiziki bir kontrole dönüştürmeye çalıştı. Buradaki mesele şu, PKK gibi örgütleri devlet ile karşılaştırdığınızda, devletler her zaman bu örgütlerden meşruyet alanında, fiziki olarak ya da kapasite anlamında güçlüdür. O yüzden örgüt de ne kadar çok insanı kendi yanına çeker, ikna eder ya da kendine itaat ettirir, fiziki anlamda, insan anlamında ya da meşruyet anlamında kapasitesini o kadar arttıracaktır. O yüzden PKK tarzındaki terör örgütleri, yani Soğuk Savaş döneminden kalma klasik örgütler, bütün oyunu halkın kontrolü üzerine kurar.

PKK Arap Baharı'nın ortaya çıkardığı fırsat alanlarından istifade etmeye çalıştı. Şöyle bir düşünce geliştirmeye başladı; "Ben daha azına sahipken devlet benimle masaya oturdu ve bana fırsatlar çıktı. Bir hamle daha yaptığımda daha fazlasını elde edebilirim". Öbür taraftan bu süreç hem dışardaki gelişmeler, hem de Türkiye'nin içindeki gelişmeler nedeniyle, müzakereyi götüren devlet ile PKK arasındaki makası açtı. 7 Haziran seçimlerinde hükümet kapasitesini kaybederken PKK gücünü artırdı ve bu onu heyecanlandırdı. Zaferi uzandığında alabileceğini düşünerek harekete geçti. Dolayısıyla şimdi çatışmalar devam ediyor ve bu bir süre daha devam edecek. Bunun sonunda her iki taraf için de geleneksel manada kazan-kaybet noktasında bir zafer olmayacak. Taraflar büyük ihtimale talepler ve birbirlerine önerileri konusunda biraz geri adım atmaya çalışacaklar. Bunun da nasıl sağlanacağını ancak önümüzdeki aylarda göreceğiz.

Barış sürecinin yeniden başlamasını yakın bir zamanda bekliyor musunuz?

Bu hem Türkiye içindeki dinamikler, hem de bölgesel dinamiklere bağlı bir gelişme. Dolayısıyla kısa vadede olacağını sanmıyorum. PKK giriştiği bu çatışmalardan mutlaka bir mesafe alması gerektiğine inanıyor çünkü öbür türlü gücünü kaybettiğini deklare etmek zorunda kalacak. Bu bir örgüt için kötü bir durum. Hükümet ise bu mücadeleye girişti ve bence bilgi kaynakları 'başarmak üzereyiz' mesajını veriyor ki bundan çok emin değilim yani onun anladığı manada bir başarı söz konusu değil. Her iki tarafın kendi açısından istediği sonucu elde edeceğine dair inancı tarafların bir müddet daha çatışmayı sürdüreceklarını gösteriyor...

İNTİHAR BOMBACILIĞININ KISA TARİHİ

Doç. Dr. Salih BIÇAKÇI

Khas Öğretim üyesi

“Eşit Olarak Yaşamıyorsak, En Azından Eşit Ölürüz.”

Hany Abu-Assad'ın filmi Al-Jannah Al-Aan'da (Şimdi Cennet) Suha ve Said konuşmaktadır. Bir odada ilk defa beraber olmanın sıkılğanlığı içinde eski fotoğraflara bakan Said:

- Babanın Abul Azzam olduğu doğru mu? Onun bir kahraman olduğunu söylüyorlar. Onunla gurur duymalısın.

Suha biraz hüzünlü ve hasretle cevap verir:

- Gurur duymaktansa burada ve yaşıyor olmasını tercih ederdim.

Yaşam ve ölüm arasında tercih yapmakta olan Said isimli bir intihar bombacısının dramını anlatmak için yapılan bu betimleme, gidenlerin de, kalanların da acıklı hikâyesini keskin biçimde özetler.

İntihar bombacılığı zannedildiği kadar yeni olan bir terör yöntemi değildir. Literatürde intihar saldırılarının yıkıcı terörizm ile gösterişçi terörizmin birleştiği noktada ortaya çıktığını görürüz. Eylemin yapıldığı mekânı politik bir tiyatro sahnesi olarak kullanan eylemci, saldırının mümkün olduğunca şaşı ve gürültülü olmasına özen gösterir. Amaç, en acı bir şekilde otoritenin yani devletin acziyetini göstermektir. Felsefi anlamda intihar bombacısı bedenini silah haline getirmiş ve ideolojisi uğruna canını vermeye gönüllü olmuştur. Saldırganın ideolojisine olan güçlü bağlılığı, bütün güvenlik tedbirlerini aşip başarılı olmasını bugün bile sağlamaktadır. Günümüzdeki gelişmiş teknolojiye rağmen intihar bombacılığı en etkili terör ve şiddet tekniklerden birisi olmaya devam etmektedir.

Chicago Üniversitesi'nde 1982 yılından itibaren tutulmaya başlanan İntihar Saldırıları Veri Tabanı'na ¹(CPOST) göre 1982 yılından Aralık 2015'e kadar 4933 intihar eylemi gerçekleşmiş ve bu saldırıların sonucunda 125,312 kişi yaralanmış ve 49,798 kişi hayatını kaybetmiştir. Yine bu veri tabanına göre, Irak bu yıllar

arasında 2000'den fazla intihar eylemiyle en çok intihar saldırısının gerçekleştiği ülke olurken, bu ülkeyi sırasıyla Afganistan, Pakistan, Suriye ve Nijerya takip etmekte, Türkiye ise 34 intihar saldırısıyla, bu veritabanı tarafından oluşturulan listede, 13'ncü sırada yer almaktadır.

İNTİHAR SALDIRILARININ ANATOMİSİ

İntihar saldırılarının başarıya ulaşması için örgütlerin titiz bir planlama sürecini takip ettiği 11 Eylül örneğinde açıkça görülmüştür. Saldırı için kullanılan bu adımları kabaca şöyle sıralayabiliriz:

1. Muhtemel suikastçıların bulunması
2. Bunların ikna edilmesi
3. Eğitilmesi
4. Hedefin seçilmesi ve keşif yapılması
5. Bomba için gerekli malzemenin temini
6. Bombanın üretilmesi
7. Hazırlıkların tamamlanması
8. Hedefe yaklaşılması
9. Bombanın patlatılması.

Bu sürecin üç stratejik ayağı bulunmaktadır: Bunlar, patlatılacak intihar yeleğinin hazırlanması, intihar eylemcisinin hazırlanması ve eylemin lojistik hazırlığının tamamlanmasıdır.

İntihar bombacısının üstüne taktığı bombayı hazırlamak uzmanlık isteyen bir iştir. Bomba yapmak için kullanılan bilindik malzemelerle getirilen sıkı kontroller sonrasında, rahatça ulaşılan malzemelerle patlayıcı hazırlamak ayrı bir uzmanlık alanı haline geldi. Patlayıcının intihar yeleği ya da kemerine yerleştirilmesinin ardından patlamanın etkisini arttırmak için civata, çivi, vb. malzemeler eklemek ve en sonunda eylemcinin bedenine ilâştirmek bomba uzmanlarının görevi olmuştur.

Sürecin ikinci ayağını intihar eylemcisinin psikolojik hazırlığı oluşturur. Planın sonuna yaklaşırken intihar eylemini gerçekleştirecek kişilerin daha çok korktukları ve eylemi zora soktukları da görülmüştür. Bu yüzden eylemci dünyadan kopararak eyleme hazırlanır. Saldırganın yaşarken fiziki dünyadan kopması ve ölümden sonrasına geçiş

¹İntihar Saldırıları Veri Tabanı (CPOST), University of Chicago, http://cpostdata.uchicago.edu/search_results_new.php, (26.04.2016'da erişilmiştir.)

yapmasını sağlamak için düzenlenen bu törenler saldırı projesinin temelini oluşturur. Filistin’de intihar bombacılarını eyleme hazırlarken saldırganın dünya ile ilişkisini yavaş yavaş azalttıkları ve eylem sonrasında ‘cennete’ hazırladıkları görülmüştür. Eylemi yapacak kişinin karanlık yerlerde tutulduğu, zaman zaman mezar yeri açılarak, buraya yatırıldığı da kaydedilmiştir. Eğitimleri sırasında eylemin ideolojisini güçlendirmek amacıyla eğitmenler eski intihar bombacılarından örnekler verirler. Bu özendirme bombacının arkadaşları tarafından cennette görüldüğü ve mutlu olduğu iddiasına kadar varır. Hany Abu-Assad’ın filmi Al-Jannah Al-Aan (Şimdi Cennet) filmindeki realist tasvirlerle tutarlı olarak saldırıyı gerçekleştirecek kişilerin saldırı öncesinde yıkanmasının ve gusül abdesti almasının İslami örgütlerde yaygın bir davranış biçimi olduğunu görüyoruz. Terörizm çalışmaları literatüründe saldırganlara eylem öncesinde sakinleştirici ilaçlar vererek heyecan yüzünden saldırının başarısız olmasını engellemeye çalıştıkları sıkça kaydedilmektedir.

Saldırı hazırlığının üçüncü adımını eylemin lojistik hazırlığı oluşturur. İntihar bombacısına eylemi gerçekleştireceği alan hakkında bilgi verilmesi ve saldırganın alana götürülmesi ‘katır’ adı verilen araçlar tarafında yapılır. Eğer özel bir hedef varsa, saldırganı hedefi göstermek de ‘katır’ların görevlerinden biridir.

Örgütler, saldırganın bütün tedbirlere rağmen cayma ihtimalini göz önünde bulundurarak saldırganın iradesi dışında eylemi yönetebilmek için ikili titikleme sistemini kullanırlar. Bu sistem saldırganın cayabilme ihtimaline göre alınmış, organizasyonu koruyan bir önlem olarak tasarlanır. Öte yandan saldırının yıkıcı etkisini arttırmak amacıyla ikinci eylemcilerin olay yerinde saldırı düzenlemesi de bilindik yöntemlerden birisidir.

İNTİHAR SALDIRILARININ GEÇMİŞİ

Modern bir olgu gibi görünse de, intihar saldırılarının tarihteki ilk örneklerine MÖ 581’de Çin’de Gefu Savaşı’nda rastlanmıştır. Daha sonra MS 1. yüzyılda Zealotların Roma İmparatorluğu’nun Judea’daki hakimiyetine karşı yaptıkları intihar saldırılarını görmek de bunlar daha ziyade suikastçının bıçak ya da farklı silahlarla hedefe saldırdığı eylemlerdir. Bu açıdan bakıldığında modern anlamda, ilk intihar eylemlerinin 17. yüzyılda olduğunu kaydeden kaynaklar vardır. 1660’da Tayvan’ı ele geçirmek için Koxinga güçleriyle savaşan Dutch savaşıçılarının esir düşmemek ve düşmanlarına zarar vermek için kendilerini patlattıklarını biliyoruz. Ancak bu tekniklerin Dutchların geleneksel savaş taktiklerinin bir parçası olduğu da kaydedilmektedir.

İntihar bombacılığının tarihiyle barutun ve patlayıcıların değişimi arasında orantılı bir yükseliş ilişkisi vardır. Uzun yıllar barutun tek başına dengeli bir patlayıcı olarak kullanılmaması intihar bombacılığı saldırılarının artışı engellemiştir. İsviçreli kimyacı Alfred Nobel’in, 1867’de dinamiti icat etmesi intihar eylemlerinin seyrini de değiştirmiştir. Dinamit kullanılarak yapılan ilk intihar saldırısı, 1881 yılında Rus Çarı II. Aleksander’a karşı gerçekleştirilen suikasttır. ‘Halkın İradesi’ isimli Nihilist grup, Nobel’in yeni icadını duymuş ve bu patlayıcıyı II. Aleksander’ı öldürmek için kullanabileceklerine karar vermişti. İsviçre’den kaçak yollarla getirilen dinamit Moskova, Odessa ve Aleksandrovsk’ta depolarda saklandı. 13 Mart 1881’de, bu örgüt ilk önce Çar’ın atlar tarafından çekilen zırhlı aracını yolda patlattığı bir bombayla durdurmayı başardı. Çar patlama sırasında zarar görmedi ama hızla olay yerinden ayrılmak yerine araçından inerek yaralılara yardım etmeyi tercih etti. Çar’ın bilmediği diğer bir gerçek de yolda patlayan bombanın dışında üç bombacının daha patlama yerinde var olduğuydu. Bu intihar bombacılarından birisi olan İgnati Grinevitski (Hryniewiecki), Aleksander’ın yakınına gelmesini bekledi ve üstündeki bombayı patlatarak hem Çar’ı hem de kendini öldürdü.

I. Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında, başta Çin’in intihar birlikleri olmak üzere, intihar eylemleri, savaş sırasında farklı stratejilerin parçası olarak kullanılmıştır. II. Dünya Savaşı’ndaki Japon Kamikazeler de bazı kaynaklarda intihar bombacılığına tartışma konusu olmuşsa da, askeri güçlerin birbiriyle çarpışmasının parçası olarak kullanıldığı için, terörizm amaçlı intihar bombacılığının dışında tutmak gerekir.

İntihar bombacılığının birçok çeşidi bulunmakla birlikte motorlu araçlar kullanılarak yapılanları ve doğrudan beden üzerinde taşınan patlayıcıların infilak ettirilmesiyle zarar verilmesi yöntemi en çok bilinenidir. Orta Doğu’da araç kullanılarak yapılan ilk intihar eylemleri Lübnan’da görüldü. 23 Ekim 1983’te ABD Deniz Piyadeleri’nin üssüne kamyonla giren Hizbullah bağlantılı şoförün 1 tonluk bombayı patlatması 241 kişinin ölümüne sebep oldu. Saniyeler sonra başka bir bombacı da Fransız paraşütçülerin kışlasına saldırarak 58 kişiyi öldürdü. Eş zamanlı gerçekleştirilen saldırılar tekniği, daha sonra da sıklıkla terörist örgütler tarafından tekrar edildi. 11 Eylül sonrasında teröre mücadele tekniklerinin güncellenmesiyle birlikte araçlarla yapılan saldırılar aynı kalmış, sadece patlatılan bomba tipi değişmiş ve zamanla daha rahat temin edilen gübre kimyasallarının bomba olarak kullanımını arttırmaya başlamıştır.

Savaş tarihinde birçok defa intihar bombacılığının varlığını görüyoruz. Ancak günümüzdeki gelişimi açısından İran-İrak savaşındaki Muhammed Hüseyin Fahmideh’in eyleminin altının çizilmesi gerektiğini düşünüyorum. Savaş sırasında Irak güçlerinin Hurremshehr’deki güçlü ilerleyişi için savaşan 13 yaşındaki Hüseyin Fahmideh, bu çatışmalar sırasında yaştı ve daha büyük birçok arkadaşını kaybetti. Çatışmanın Irak’ın lehine gelişmesi Hüseyin’i etkiledi. Yanında ölen bir savaşçının vücudundan aldığı el bombası kemerini üzerine taktı ve kemerdeki bütün bombaların pimini çekerek kendini Irak tankının altına attı. Büyük bir patlamanın ardından tank durdurmuş oldu. Irak güçleri bu patlamayla İranlıların bölgeye mayın döşediğini düşünerek bölgedeki ilerleyişini durdurdu. Bu saldırı belki de Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları’ndan önce intihar kemeri/yeleğine örnek olacak bir kullanım olarak tarihte yerini aldı.

Bütün bu saldırılar Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları örgütüne ‘ilham’ kaynağı oldu. Kuzey ve Doğu Sri Lanka’da yaşayan Tamillerin ilk eylemlerinden birisi Hizbullah’ın Ekim 1983’teki Beyrut saldırısının bir kopyasıdır. Tamillerden oluşan Tamil Elam Kurtuluş Kaplanları (The Liberation Tigers of Tamil Eelam - LTTE) ya da bilinen ismiyle Tamil Kaplanları ayrılıkçı Marksist-Leninist bir örgüttür ve kendi ideolojisine göre Tamil vatanını kurmak için mücadele eder. Terörizm literatüründe bu örgütün intihar bombacılığı konusunda özel bir yeri vardır. Terörizm tarihinde ilk defa intihar kemerini/yeleğini kullanan örgüttür. 1983’te Özgürlük Kaplanları Kadın Cephesi’ni (Women’s Front of the Liberation Tigers) kuran Tamil Kaplanları, ilk intihar bombacılığı eylemini 1987’te gerçekleştirdi. Bundan kısa bir süre sonra ilk kadın intihar bombacısı eylemiyle kendi rekorunu yeniledi.

1990’larda intihar bombacılığını Tamil Kaplanları’ndan sonra en sık kullananların Filistinli örgütler olduğunu görüyoruz. İsrail’deki kayıtlı ilk saldırı 6 Nisan 1994’te gerçekleştirilen Afula saldırısıdır. Saldırının mimarı Yahya Ayyaş 1991’de Bir Zeit Üniversitesi Elektrik Mühendisliği bölümünden mezun olarak ilk bombalı saldırılarını planladı. Afula saldırısında Ayyaş’ın temin ettiği 1987 Opel Ascona model aracın içine konulan 7 gaz tüpü, 5 el bombası ve bunlara sarılmış yüzlerce çivinin patlaması sonucunda büyük zarar meydana geldi. Patlayıcının yanına ilave edilen çivi, vida, somun gibi malzemeler çoğunlukla patlamanın etkisini geometrik olarak arttırmaktadır. Filistin İslami Cihad Hareketi ve HAMAS

ortaklığıyla artan saldırılarda şartların zorluğu intihar bombacılarını yaratıcı çözümler bulmaya itti. 'Şeytan'ın Annesi' ismi verilen ve kolaylıkla temin edilen malzemelerle yapılan ev yapımı patlayıcılar sayesinde Hadera'da, Dizengoff caddesinde başlayan patlamalar dizisi artarak devam etti. 2001'de İsrail'de 40 intihar bombası patladı.

İsrail-Filistin çatışmasındaki efsanevi kadın militan Leyla Halid sonrasında kadın intihar bombacılarının kullanılmaya başlaması milattır. Mayıs 1991'de Tamil Kaplanları'nın kadın kolundan Thenmozhi Rajaratnam'ın Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi'ye yaptığı intihar saldırısı tarihe ilk kadın intihar bombacısı olarak kaydedilmiştir. İsrail-Filistin çatışmasının ilk kadın intihar saldırısı Arafat'ın intifada sırasında Güller Ordusu diye ifade ettiği kadın destekçileri arasından çıktı. 27 Ocak 2002'de Fatah üyesi Wafa İdris'in Kudüs'teki Yafa Yolu caddesindeki saldırısı Orta Doğu tarihindeki ilk kadın saldırısı olarak kabul edildi. Aynı tarihlerde erkek intihar bombacılarını onaylayan HAMAS lideri Şeyh Ahmed Yasin, örgütün beklemediği bir çıkış yaparak kadınların da bu savaşta yer alabileceğini belirtti. 29 Mart 2002'de Kiryat HaYovel'deki (İsrail) bir mağazanın girişinde 16 yaşındaki Ayat al-Akhras'ın kendini patlatması sonucu 28 kişi yaralandı, 2 kişi öldü. HAMAS eylemi üstlendi. Bu olaya rağmen HAMAS'ın ilk kadın intihar bombacısı olarak Erez geçişinde kendini öldüren iki çocuk annesi Gazzeli Reem Riyashi kayıtlara geçmiştir.

11 Eylül saldırılarında kullanılan teknolojinin gelişmişliği intihar

bombacılığının seviyesini farklı bir boyuta taşımıştır. Öncesinde kamyon ve otomobillerle yapılan intihar saldırıları ilk defa uçakla gerçekleştirilmiştir. Saldırıyı üstlenen El-Kaide intihar bombacılığını tamamen yeni bir düzeye taşımış oldu. Saldırının planlama, iletişim ve koordinasyon seviyesi terörizm uzmanlarını bile etkiledi. Dünya çapında güvenlik önlemleri intihar bombacılarını yakalamak üzerine odaklandı. 11 Eylül sonrasında, havaalanlarında tüm vücudu inceleyen tarayıcılar, kısıtlanmış sıvı taşınması, ayakkabıların çıkartılarak kontrol edilmesi gibi bir dizi önlemin ortaya çıkmasına sebep oldu.

ABD'yi hedef alan 11 Eylül saldırılarının getirdiği yeni güvenlik tedbirlerinin yeterli olmadığı, sadece havayollarının değil, diğer toplu ulaşım araçlarının da intihar saldırılarının hedefi olacağı, 11 Mart 2004 Madrid tren sistemine yapılan intihar saldırılarıyla fark edildi. Dört saldırının patlattığı bombalar 192 kişinin ölümüyle sonuçlandı. Madrid saldırısının etkileri henüz tam anlamıyla silinmeden, 7 Temmuz 2005 Londra'da metro ve belediye otobüslerine yapılan eşzamanlı saldırılarla zirveye tırmandı. 4 intihar bombacısının saldırdığı eylemde 56 kişi hayatını kaybetti. El-Kaide üstlendiği bu eylemle bütün dikkatleri üstüne çekmeyi başardı. Özellikle 2015 - 2016 yılındaki intihar bombacılığı eylemlerine bakıldığında DAES'in El-Kaide'nin geleneğini devam ettirdiğini görüyoruz. Türkiye'de son aylarda medyaya yayılan bütün intihar bombacısı alarmları ve patlamaları hala bu saldırı teknolojinin etkili ve başarılı olduğunu ispatlamaktadır. Ulus devletlerin caydırıcı tedbirleri probleme temelden çözümler bulamamaktadır. Alınan tedbirler saldırıyı daha da uzmanlaştırmaktan öteye gitmemektedir.

BİR TEMAŞA OLARAK TERÖR, MEDYA VE PROPAGANDA

Yrd. Doç. Dr. Suncem KOÇER

Khas Öğretim üyesi

Clint Eastwood'un yönetmenliğini yaptığı Keskin Nişancı (2014), Irak savaşında görev yapmış Amerikan askeri Chris Kyle'in (Bradley Cooper) hayatından bir kesite odaklanır. Irak savaşı sırasında dört kez bölgeye gönderilen Kyle, keskin nişancılığı ile bir efsanedir. Ülkesi için savaşmaya gittiği her seferde eşini ve daha sonra çocuklarını geride bırakan Kyle için vatanseverliğin önüne geçebilen bir şey yoktur. Yönetmen Clint Eastwood, Chris Kyle'in vatanseverliğine geride bıraktığı ailesi kadar Felluce'de hedef aldığı Iraklılar aracılığıyla da vücut verir. Mevzide, Kyle'in nişan aldığı ve indirdiği her canlı teröristtir. Ölüm teröristlerde vücut bulan vatanseverliğin doğrudan bağlandığı tarihsel olay ise 11 Eylül 2001 New York saldırısıdır.

Keskin Nişancı'nın bir sahnesinde 11 Eylül'de gerçekleştirilen terörist saldırının Chris Kyle'da yarattığı etkiyi çarpıcı bir şekilde görürüz. O zaman nişanlı olan Taya (Sienna Miller), televizyonda gördükleri karşısında şoka girer. Taya'nın çığlığı üzerine banyodan koşup gelen Chris gördüklerine inanamaz. İkiz kulelere arka arkaya iki uçak çarpmıştır. Yanan gökdelenlerden canlarını kurtarmak için atlayan insanların ve az sonra canlı yayında yerle bir olan Dünya Ticaret Merkezi'nin görüntüsünü hazmetmek imkansızdır. Ekranda gördükleri Chris için bir başlangıcı işaretler. Sahne, Felluce'de mevzide Chris'in hedefine nişan aldığı anın görüntüsüyle kesilir. Namlunun ucunda Iraklı teröristler vardır. Bu iki sahne arasındaki doğrudan ve hızlı geçiş, 11 Eylül sonrası Amerikan hükümetinin ortaya koyduğu politikayı yineleyen ve onayan bir anlam dünyası kurmaktadır.

Binlerce kişinin hayatını kaybettiği 11 Eylül saldırılarının sonucu olarak Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleri önce Afganistan'a sonra Irak'a, ama aslında teröre savaş açmıştır. Clint Eastwood'un kurgusu da, dönemin Amerikan başkanı George Bush'un saldırıdan sonra yürüttüğü siyaset de terör saldırısı ile işgali bir karede birleştiren aynı mantık atlaması üzerinde yükselir. Keskin Nişancı filminde örneklenen bu mantık atlamasının sihrî 11 Eylül 2001'de gerçekleşen terör saldırısı ile 2003 Mart'ında koalisyon güçlerinin Irak'ı işgali arasındaki sürede Amerikan televizyon ekranlarında yankılanan tartışmalarda saklıdır.

Medya teorisini Douglas Kellner, bugünün küresel medya dünyasında terör eylemlerinin teröristlerin politik objektiflerinin yanı sıra, dikkat çekmek, odaktaki meseleleri dramatize etmek ve eylemin kendisini sansasyonel bir temaya çevirmek gayesiyle tasarlandığını yazar (2005:27). 11 Eylül saldırısı bu anlamda ilk değildir; El Kaide'nin 1998'de Kenya ve Tanzanya'da gerçekleştirdiği konsolosluk saldırıları ya da 1993'te Dünya Ticaret Merkezi'ni bombalaması da medya teması olarak planlı düşünülmüş terör eylemleridir. 11 Eylül'ü daha önceki sansasyonel terör eylemlerinden farklı kılan; yolcu uçaklarının dünyanın finans ve kültür merkezi bir kentin orta yerindeki ikiz kulelere dalması, kulelerin yerle bir olmasının simgeledikleri ve orada katledilen binlerce insanın yanı sıra, faciyanın canlı olarak yayınlanması, uçakların çarpmasının ve kulelerin çöküşünün defalarca ve arka arkaya televizyon ekranlarından verilmesidir. Douglas Kellner, Bush hükümetinin Irak işgalinin rasyoneli olarak sunduğu 'kitle imha silahları' ifadesine referansla, 11 Eylül'de medya 'kitlesele histeri silahı'na dönmüştür diye yazar (2005:28). Bin Ladin'i bir efsaneye dönüştüren bu histeri kültürü, tanımı genişleyen terörle mücadeleye destek sağlamak ve 11 Eylül saldırılarıyla ilgisiz olan Irak'ın işgalini kamuoyu nazarında gerekli kılmak üzere bir zemin olarak kullanılmıştır. Dönemin hükümetinin bu zeminde yürüttüğü propaganda çalışmalarının boyutları, araştırmacı gazeteci David Barstow tarafından 2008 yılında ortaya çıkarılmıştır. İncelediği 8 binden fazla belge ile Barstow, Bush hükümeti ve Pentagon'un televizyonu temel alan propaganda programının detaylarına ulaşmış ve araştırmasının sonuçlarını "TV Analistlerinin Arkasında Pentagon'un Gizli Eli" başlıklı bir makaleyle New York Times gazetesinde yayımlamıştır (2008, 20 Nisan, sf. A1).

TELEVİZYONLARDA 'BAĞIMSIZ' TERÖR UZMANLARI

2002 yılının başlarında 11 Eylül saldırıları sonrasında ortaya çıkan histeri kültürü devam ediyor ve Amerikan halkının derin yası sürüyor iken Bush hükümeti Irak'ı işgal etme fikrine geniş destek bulamamaktadır. Buradan hareketle hükümet ve Pentagon kapsamlı bir medya programı geliştirir. Pentagon Ordu Analiz Programı adındaki bu programa göre Amerikan ordusundan emekli generaller ve saygın ordu mensupları Irak'ın işgali konusunda çekinceleri olan Amerikan halkına televizyon programları aracılığıyla ulaşıp bazı kritik noktaları iletişimini yapmakla görevlendirilecektir. Burada anahtar mesele bu emekli askerlerin, bağımsız analistler ve bilirkişiler olarak lanse edilmesidir (Jowett ve O'Donnell 2012: 355). Barstow'un yıllar sonra ortaya çıkardığı yetmiş kişilik analist ekip, milyonların izlediği TV yayınlarında Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarından Irak halkının özgürleştirilmeye olan ihtiyacına uzanan bir yelpazede, otoriter sesleri ve kahramanlıkla dolu kişisel hikayeleriyle konuştuğu kamuoyunda devam eden Irak tartışmasının hatları üzerindeki kontrol hükümetin eline geçmiştir. Bilirkişi-analist ekibin bu hizmetlerinin karşılığında ellerine geçenler ise çeşitlidir: siyasal elitlere yakınlık, kişisel çıkarlar, savunma sanayine bağlanan maddi kazanımlar gibi (Jowett ve O'Donnell 2012:355). 2002 başında çekimser olan Amerikan kamuoyunun Mart 2003'de Irak'ın işgali ile ilgili yüzde atmışların üzerine sıçrayan desteğini tek başına Pentagon Ordu Analist Programı'na bağlamak elbette eksik olacaktır. Ancak Bush hükümetine artan kamuoyu desteğini Ordu Analiz

Programı'nın bir parçası olduğu propagandadan bağımsız düşünmek mümkün değildir.

İDEOLOJİK GÖSTERGE OLARAK TERÖR

Medya, terör ve propaganda ekseninde 11 Eylül saldırılarına yukarıdaki gibi kısa bir bakışın bugüne dair altını çizdiği önemli noktalar vardır. Birincisi, bir tema olarak kurgulanan terör eylemlerinin kendilerine medyada yer bulması sadece terörist grupların avantajınmış gibi düşünmek naiflik olur. Kellner'in Amerika bağlamında histeri kültürü olarak tanımladığı haleti ruhiye hükümetlerin ve egemen grupların avantajına çalışabilen bir durumdur. Medyada terör teması, histeri kültürünün farklı ajandalarının zemini olarak devam ettirilmesine yardımcı olabilir. 11 Eylül buna net bir örnektir.

Burada önemli olan, Volosinov'un (1973) terminolojisiyle terörün "ideolojik bir gösterge" olduğunu fark etmektir. Volosinov'a göre dil bir mücadele alanıdır. Örneğin bir gösterge olarak terör bu ideolojik mücadele için mahaldir. Hangi türden anlamın ve vurgunun üstün geleceği savaşı, söylem içinde egemenlik kurma mücadelesidir. Buradan bakınca mesele terör kategorisi ve etrafındaki tanımlayıcı söylemlere hakimiyetin sağlanması ve devam ettirilmesi meselesidir. İktidarlar bu hakimiyeti sağladıkları ve devam ettirdikleri ölçüde kamuoyu nazarını şekillendirebilirler. Propaganda programları ve araç gereçlerine yapılan yatırımların temelinde bu ihtiyaç yatmaktadır. Diğer yandan, söylem dinamikler ve çoklu anlamlarıyla ideolojik göstergeler çatışma alanlarıdır. Anlam, mücadele ve çatışma sonucu ortaya çıkar. Irak Savaşı sırasında Amerikan televizyonlarında kurulan anlamlar dünyası da rakipsiz değildi. Örneğin, El Cezire televizyonunun bölgeden yaptığı yayınlar, Amerikan medyasının kurduğu anlam dünyasına küresel medya alanlarında açılan çentiklerdi. Irak işgali sırasında El Cezire'nin yayınlarıyla ilgili yapılan Control Room (2004) belgeseli konuyla ilgili önemli bir referans sağlıyor.

Terör eylemleri ile ilgili görüntü ve haberlerin televizyon ve gazete gibi geleneksel medyada yayın yasaklarıyla engellenmesi ya da belirli sınırlarla ve belirli kişilerce tartışılması terör eyleminin bir temaya dönüştürülmesi terörist grupların lehine çalışmasının önünde bir engel olarak lanse edilmektedir. Ancak bu durum ideolojik bir gösterge olarak terör tanımı ve etrafındaki söylemler üzerinde hakimiyet kurma çabası olarak da değerlendirilmelidir. Medya aracılığıyla sınırları genişletilebilen terör tanımı, olayları tarihsizleştiren ve bağsamsızlaştıran kitlesele histeri silahına dönüşebilmektedir. "Terör eyleminde hedef kim?", "Eylemi gerçekleştiren aktörler kimler?", "Hangi gruplar mağdur?" gibi en basit soruların önüne geçen yayın yasakları ve gizlilik, yurttaşların sorgulama eğilimini törpülediği gibi kişi ve kurumları yutabilen bir terör kategorisi yaratma ve egemenlerin söylem üzerinde kurduğu hakimiyeti perçinlemektedir.

Kaynaklar

- Barstow, David. (2008, 20 Nisan). "Behind TV Analysts, Pentagon's Hidden Hands" New York Times http://www.nytimes.com/2008/04/20/us/20generals.html?_r=0, Erişim tarihi: 5 Mayıs 2016.
- Jowett, G. S. ve Victoria O'Donnell. (2012). Persuasion and Propaganda. Los Angeles: Sage Publications, Inc.
- Kellner, Douglas. (2005). Media Spectacle and the Crisis of Democracy. Boulder: Paradigm.
- Volosinov, V.N. (1973). Marxism and the Philosophy of Language. Çev. L.Matejka ve I.R. Titunik. UK: Seminar Press.

Filmler

- Control Room (2004) Yön. Jehane Noujaim, 84 dk.
- Keskin Nişancı (American Sniper) 2014 Yön. Clint Eastwood, 133 dk.